

illius primi instantis, sicut in initio libri sequentis latius explicaturi sumus.

24. *Incertum, sed verius videtur Angelos de facto peccasse in eodem nostro instanti.* — An vero ita contigerit, vel omnes simul peccatum suum inchoaverint, etiam in ordine ad nostrum tempus, incerta res est; et liberum unicuique esse poterit, ut voluerit, opinari. Mihi autem, pensatis omnibus, probabilius videtur, etiam in hoc sensu omnes in eodem instanti, vel tempore nostro peccasse. Et, juxta nostram sententiam, quod Angeli omnes peccaverint occasione unionis hypostaticæ, potest declarari in hunc modum, quia verisimile est, secundum instans viæ Angelorum in omnibus inchoatum esse per novam revelationem omnibus de CHRISTO factam, vel per intimationem alicujus præcepti de CHRISTO adorando, et obedientia, ac subjectione illi præstanda, quod præceptum in primo vel datum non erat, vel saltem non fuerat actualiter Angelis intimatum, vel consideratum; ergo verisimilius est, secundam moram Angelorum, simul in omnibus tam bonis, quam malis Angelis incepisse. Ergo consequens etiam fuit, ut simul inchoaverit meritum bonorum, cum demerito malorum; et meritum Michaelis cum merito inferiorum sanctorum Angelorum; et demeritum Luciferi cum demerito cæterorum malorum, quia in illo primo initio, vel (ut ita dicam) in primo instanti nostro coexistenti secundæ moræ angelicæ, nullus Angelorum fuit quasi indifferens, sed omnes fuerunt, aut boni, aut mali: et qui fuerunt boni, non potuerunt in malos mutari, nec e converso qui mali fuerunt, non potuerunt penitentiam agere, et boni fieri, ut in principio libri sequentis declarabimus, et probabimus: ergo necessarium fuit, ut omnes qui peccaverunt, simul peccaverint.

25. *Progreditur probatio.* — Quod autem in illo initio secundæ moræ nullus fuerit quasi indifferens, probari potest, tum quia præceptum Dei pro illo momento urgebat: et ita non statim obedire, esset resistere, et peccare, quod non per omissionem puram, sed per superbiam factum est; tum etiam quia tunc omnes novam aliquam deliberationem inchoarunt, nec angelica natura illas moras patitur, neque est fundamentum ad illas fingendas; nam, quod objiciebatur, quia non potest Angelus habere simul plures actus cogitandi et volendi, simpliciter non est verum, maxime, quando actus illi sunt connexi, et ad unum ordinati, ut in secundo libro dictum est, in bonisque Angelis explicatum, et in præsentis facile ex dictis con-

sideranti patebit. Et quod explicuimus per revelationem, vel mutationem factam in mentibus angelicis, in principio secundæ moræ in ordine ad Christum, potest cum proportione explicari circa alia objecta, secundum alias opiniones; nam in omni sententia est per se valde credibile, fuisse per specialem providentiam Dei singulas moras viæ angelicæ definitas, quoad permanentiam, et durationem æqualem in esse suo; quam æqualitatem nos, nisi in ordine ad nostrum tempus, explicare non possumus: ex illa vero sequitur, omnes illas moras simul incepisse, quo principio posito reliqua, quæ de similitudine meriti et demeriti Angelorum diximus, plane consequuntur.

26. *Resumitur secunda confirmatio, cap. 7, n. 14.* — *Pro illa solvenda notatur duplex turpitudine pœnæ, vel culpæ.* — *De prima falsum assumit prædicta confirmatio.* — Et ita responsum est ad omnia, quæ in illa quarta objectione tanguntur, præterquam ad secundam confirmationem, quæ non minus contra inductionem a Luciferi factam per exemplum, quam per suggestionem procedit; nam in hoc fundatur, quod inferiores Angeli videntes lapsum Luciferi, simul viderunt turpitudinem ejus, et consequenter non possent ad imitandum illum permoveri, quia (ut Durandus urget) *nemo respiciens ad malum operatur.* At enim duobus modis potest intelligi, quod inferiores Angeli novam turpitudinem in Luciferi viderint. Primo intelligendo, per *turpitudinem*, aliquam deformitatem pœnalem in ipso factam ratione peccati: alio modo per turpitudinem solum intelligendo malitiam electionis, seu appetitionis ejus. In priori sensu neganda est sequela, quia nulla talis mutatio in Luciferi facta est statim, ac peccavit, nec in tota mora viæ suæ; quia quoad habitualement pulchritudinem, sola privatio gratiæ, et charitatis, ac cæterarum virtutum infusarum, in eo facta est, simul ac peccato consensit: nam reliqua, quæ naturalia erant, integra permanserunt, nec illi tunc est infusa qualitas aliqua, quæ illum deformem, aut turpem redderet. Nam si quæ datur talis qualitas, usque ad tertium instans damnationis indita non est; Angeli autem inferiores non potuerunt videre privationem gratiæ, quia neque existentiam illius intueri poterant: in illo ergo sensu falsum est, quod assumitur.

27. *De secunda nihil necessario concluditur.* — In altero vero sensu imprimis concedi posset, inferiores Angelos videntes Luciferi vo-

luntatem, ejus etiam deformitatem, et malitiam moralem considerasse: et hoc non obstante, ductos nimia æstimatione seu naturalis perfectionis, illi adhæsisse; quod autem ait Durandus: *Nullus respiciens ad malum operatur*, duplicem potest habere sensum: unus est, respiciens ad malum, tanquam ad motivum operis, illud non appetit, ita ut respicere ad malum sit, non solum considerare malitiam, sed illam, quia talis est, intendere. Et in hoc sensu profertur axioma illud a philosophis moralibus, estque verissimum, impertinens tamen ad propositum, quia licet mali Angeli malitiam Luciferi viderint, non propter illam illi consenserunt, sed propter naturæ suæ excellentiam, et commoditatem, quam in eo affectu et objecto considerabant. Alius sensus est, quod nemo respiciens ad malum objecti, vult ipsum, etiam sub alia ratione boni, et in hoc sensu non est verum illud principium. Nam sæpe homo peccat, sciens et videns, malum esse, quod facit, quia delectatione, vel alia simili ratione movetur; ergo absolute hoc non repugnabat in Angelis, ut supra dictum est: quia vero ille modus operandi moraliter non contingit, nisi ex aliqua magna passione, vel prava consuetudine, quæ in Angelis non erat ante primam deliberationem pravam, ideo verisimilius est, non peccasse hoc modo.

28. *Vera solutio ad objectionem illius secundæ confirmationis.* — Ideoque respondetur, potuisse inferiores Angelos videre pravam Luciferi determinationem, et non actu considerare moralem deordinationem ejus: nam cum essent intenti ad exemplum, et suggestionem ejus, considerarunt vehementer motivum ejus, et suæ naturæ decorem et exaltationem, non conferentes appetitum illius cum recta ratione, et consequenter ejus moralem malitiam non ponderantes, neque considerantes. Sicut ipsemet Lucifer prius consideravit de tali objecto, et affectu objective sibi proposito, et potuit attendere ad commodum, vel incommodum ejus, et non ad malitiam ipsius; idem ergo aliis proposuit, et alii eodem modo rem apprehendere, et consentire potuerunt.

29. *Resumitur ratio adducta in c. 17, n. 22.* — *Ejus solutio.* — Ultimo respondendum superest ad id, quod in fine præcedentis capituli proponebatur, de ratione, qua sancti utuntur, quod Deus non redemerit Angelos, quia sine suggestionem peccarunt; hominem vero redemit, quia a dæmone inductus est; quæ ratio nulla esset, si Angeli inferiores ex Luciferi suggestionem peccassent. Respondetur ergo im-

primis, rationem illam non esse adæquatam pro omnibus Angelis, qui ceciderunt, sed de illorum principe specialiter procedere; nam pro aliis aliæ universaliores rationes a Patribus traduntur, ut in proprio loco visum est. Hinc vero addi potest, sub capite malorum Angelorum comprehendi omnes inferiores, quasi componentes corpus mysticum ejus, juxta Augustini doctrinam, libr. 11, Genes. ad litt., c. 24 et 25. Quia ergo totum illud corpus cum suo capite, nullo suggerente cecidit, natura vero humana in suo capite cecidit per dæmonis suggestionem, ideo congruentius fuit humanam naturam, quam angelicam, redimi. Nam juxta capitis conditionem solet de toto corpore judicium ferri; neque decebat naturam angelicam in inferioribus Angelis redimi, et non in capite, sed potius, quia in capite congruentia redemptionis inventa non est, ideo neque aliis concedi debuit. Denique addi potest, etiam comparando inferiores Angelos ad hominem, non esse æqualem rationem, quia quo natura hominis inferior est, eo facilius potuit ab Angelo per suggestionem decipi; ideoque lapsum hominis magis fuisse excusabilem, ac veniæ capacem ob dæmonis suggestionem, quam casum Angelorum, qui non obstante suasionem dæmonis, considerationem adhibere facile possent, qua illum a se repellerent, sicut boni Angeli fecerunt.

CAPUT XIX.

UTRUM ANGELI MALI IN PRIMO SUÆ CREATIONIS MOMENTO PECCAVERINT.

1. *De circumstantiis peccato Angelorum intrinsicis brevis solutio.* — De substantia et natura peccati Angelorum, et modo, quo in illud inducti sunt, hactenus diximus, obiterque gravitatem ejus essentialem explicuimus; de accidentali vero, quæ ex circumstantiis magis intrinsicis, ut sunt intensio actus, major libertas, scientia, dignitas personæ, continuatio, seu perseverantia in actu, sumi solet, nihil speciale addendum occurrit; quia omnes istæ circumstantiæ, quantum a nobis cognosci possunt, simul cum objecto et specie actus insinuatae sunt. Ac de illis solum generatim dicere possumus, in omnibus Angelis inventas esse, et in superioribus Angelis majoris considerationis fuisse; ideoque absolute loquendo, perfectiores Angelos gravius peccasse; quia licet habuerint aliquo modo majus motivum, unde possent ad superbiam provocari,

simpliciter excesserunt in prædictis circumstantiis, quia majori scientia, et majori conatu operati sunt, majorique obligatione tenebantur, faciliusque peccatum vitare potuerunt. Solent vero aliæ comparationes fieri inter peccata Angelorum et hominum, quoad eorum gravitatem, quas omitto, quia nihil certum in eis dicere possumus, quanquam probabile sit, peccata singula inter se conferendo, maximum fuisse Luciferi peccatum: ob multitudinem autem peccatorum fieri posse, ut aliquis homo in demerito, et damnatione excedat.

2. *Brevis item resolutio de extrinseca circumstantia loci.*—De Angelis ergo declaranda tantum supersunt duæ circumstantiæ extrinsecæ, scilicet, ubi, et quando in peccato Angelorum considerandæ; ex quibus prior, nimirum, locus, et ad gravitatem moralem peccati parum contulit, et communis omnibus fuit, nam in eodem loco peccarunt. Constat enim, in eodem loco, in quo creati sunt, peccasse, quia, ut dicemus, tam cito post creationem peccarunt, ut neque tempus, nec occasionem habuerint mutandi locum: dictum est autem in superioribus, omnes Angelos simul creatos esse in cælo, vel empyreo, vel in aliquo inferiori illi propinquo; in illo ergo peccarunt: et ideo proprie, et ad litteram dicuntur de cælo cecidisse, Luc. 10. et Is 14. Igitur de sola circumstantia temporis, seu durationis, aut moræ, in qua mali Angeli post suam creationem peccarunt, dicendum superest. In quo duplex quæstio occurrit, una de facto, et altera de possibili, quarum prior facilior est, eamque partim in hoc capite, partim in ultimo expediemus; posteriorem vero, quæ magis controversa est, in capite sequenti tractabimus.

3. *Nullus Angelus in primo instanti peccavit.*—Sit ergo in præsentī certa resolutio, nullum Angelum in primo instanti suæ creationis peccasse: ita D. Thomas, q. 63, art. 5, Alensis, 2. p., q. 29, m. 1, art. 7, et q. 98, m. 1, art. 3, et Altisiodorensis, lib. 2, Sum., tract. 2, cap. 4 et 5, et alii in 2, d. 4, et 5, et Patres asserentes omnes Angelos in gratia creatos fuisse, quos supra, libro quinto, capite quarto, retulimus; quia non potuerunt simul esse in gratia, et peccare, saltem ex natura rei, et de potentia ordinaria; nam, quod quidam modernus dixit, in eodem instanti, in quo peccatis qui gratiam habebat, habere simul gratiam habitualem, et actuale peccatum, omnino falsum est, ne dicam erroneum, ut in tractatu de Gratia ostendimus. Ex illo ergo principio, quod Angeli in primo instanti crea-

tionis gratiam habitualemente receperunt, certissime colligitur, non peccasse in illo instanti, eo vel maxime, quod non solum in eo instanti grati fuerunt, sed etiam per propriam dispositionem sanctificati sunt, quæ actualis dispositio cum actuali peccato multo magis, et secundum omnem potentiam repugnat.

4. Præterea licet non omnes Angeli fuissent in gratia creati, nihilominus negandum non est, Angelos malos aliquando fuisse bonos, et sanctos in via, ut in eodem lib. 5, c. 3, ex Patribus et Scriptura ostendimus. Unde Concilium Bracharense I, c. 7, plurimum favet huic veritati, dum damnat dicentes: *diabolum non fuisse prius Angelum bonum a Deo factum.* Quod etiam dicit Leo papa, epist. 93, ad Turibium, c. 6. Posset autem quis exponere verba illa de sola puritate nature: quia Leo, et Concilium, non scholasticam quæstionem definire, vel hæresim Manichæei, et Priscilliani damnare, intendebant, sed durissima expositio est, vel potius verborum elusio; unde negari non potest, quin saltem incidenter id dixerint, unde Leo addit: *Quod diabolus bonus esset, si in eo, quod factus est, permaneret.* Quod late tradit Anselmus, de Casu diab., c. 3, Isidorus, lib. 1, de Sum. Bono, cap. 10, Damascenus, lib. 2, c. 4, Gregorius, homil. 1, in Ezech., et lib. 32, Moral., cap. 18, alias 24, et Augustinus, supra, et lib. 12, de Civ., cap. 6 et 9, Origenes, homil. 1, in Ezechielem, *Serpens* (ait) *non semper fuit serpens.* Propter quæ illi etiam theologi, qui negant Angelos fuisse creatos in gratia, fere omnes docent, postea fuisse sanctificatos, antequam vel boni beatificarentur, vel mali caderent. Unde consequenter dicunt fuisse creatos innocentes, licet in sola pura natura.

5. *Contraria opinio.*—Contra hanc sententiam oppositum docere ausus est Eugubinus, lib. 8, de peren. Philosoph., c. 38, propter verba Christi Domini, Joan. 8: *Ille homicida erat ab initio,* et 1. Joan. 3, *ab initio diabolus peccat,* et suaderi potest, quia si Angelus in primo instanti non peccasset, bene deliberasset, et elegisset, et postea non posset in malum mutari propter inflexibilem voluntatem. Allegatur etiam pro hac sententia Alensis, 2, p., q. 98, m. 11, sed immerito: nam oppositum docuerat in memb. 9, ad 1, et in illo m. 11, id supponit, ut manifestum, et jam dictum; ibi vero aliam tractat quæstionem, scilicet utrum non solum in primo instanti non peccaverit, sed etiam inter instans creationis, de lapsus aliqua mora intercesserit, et

in hoc puncto ait, rem esse dubiam, et neutram partem in Scriptura tradi; et ideo ipse etiam dubius est, magis vero in eam partem inclinat, quo aliqua mora intercesserit inter instans creationis et lapsus, de quo nos in capite ultimo disputari sumus. Denique referri solet pro hac sententia Augustinus, lib. 11, Genes. ad lit., cap. 23, quia dicit Angelum cecidisse, non ab his bonis, quæ acceperat, sed quæ acciperet, si peccando non obstitisset.

6. *Censura a D. Thoma contra hanc opinionem.*—*Censura Bonaventuræ.*—*Censura Auctoris.*—At vero D. Thomas supra, hanc referens opinionem, dicit, *merito a Magistro, ut erroneam refutatam esse.* Non quidem, quia incidat in hæresim Manichæorum dicentium, diabolum natura sua malum esse; quia juxta hanc sententiam, licet Angelus fuisset malus in ipsomet instanti, in quo creatus est, non fuisset malus conditus, sed ipse voluntate sua se fecit malum, ut notavit Augustinus, lib. 11, de Civ., c. 13, eandem opinionem referens. Sed vocatur a D. Thoma erronea illa sententia, quia (ut ait) auctoritati Scripturæ contradicit; et similiter Bonaventura, in 2, dist. 4, a. 1, q. 1, vocat illam erroneam: et dist. 3, a. 1, q. 2, dicit ad hæresim accedere: refertque communi consensu Magistrorum fuisse ab Episcopo Parisiensi excommunicatam, quod alii etiam scholastici referunt. Videri autem potest censura rigorosa: quia loca Scripturæ, lib. 5, cap. 3, tractata, non videntur congere in litterali sensu; sed nihilominus illa sententia valde temeraria est, quia est contra torrentem Patrum et theologorum: et consequenter contra locutiones Scripturæ, prout a sanctis et theologis communiter intelliguntur, in sensu, quem recipiunt, ut a Spiritu sancto inventum, sive litterali, sive primario, vel secundario, sive mystico; et ita Augustinus 11, de Civ., cap. 15, dixit: *Scripturam casum diaboli diserte tradere, ex eo statu, in quo prius erat sine peccato;* et postea adducit testimonia in dicto capite tertio a nobis tractata.

7. *Satisfit primo ejus fundamento.*—*Ad fundamentum ex Scriptura in num. 5.*—*Secunda solutio.*—Unde nihil obstant testimonia Scripturæ in contrarium allegata, tum quia per alia sufficienter declarantur: tum quia particula illa *ab initio*, in rigore non denotat primum instans creationis mundi, vel Angelorum, sed primum tempus initia creationis mundi vicinum; sicut in eodem capite tertio primæ epistolæ ait Joannes: *Hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio,* id est, cum primum coepit

vobis prædicari Evangelium, quod clarum est, non de primo instanti, imo neque de prima die, vel hora talis prædicationis intelligi oportere; et Adam in rigore posset dici ab initio lapsus, quia paulo post suam creationem peccavit: sicut etiam dicere possumus, ab initio generis humani fuisse inter homines invidias, et homicidia, quia statim in Cainam inceperunt; et ita Augustinus, lib. 11, Genes. ad lit., cap. 16, et alii super Joannem probabiliter exponunt verba illa Domini: *Ille homicida erat ab initio*, non de primo peccato Luciferi, vel sociorum, sed de illo, quod commisit, inducendo primos homines ad peccandum, ut supra tetigimus. Non est ergo necessarium, peccatum ab initio ad primum instans creationis Angelorum restringere. Addi denique potest cum Altisiodorensis, lib. 2, Sum., tract. 2, c. 4, et aliis, etiam rigoroso modo illud initium coarctando ad primum instans creationis, non posse inde colligi, Angelos in illo primo instanti intrinsece peccasse, sed ad summum immediate post illud; ac subinde illud fuisse Angelis malis initium peccandi non intrinsecum, sed extrinsecum; seu quod in idem redit, illud, *ab initio*, non inclusive, sed exclusive accipiendum esse.

8. *Ibidem.*—Ad rationem pro illa sententia inductam, respondemus, ad summum probabiliter suadere nullam fuisse interpositam moram, inter creationem Angelorum et lapsum eorum, ut fatetur divus Thomas supra articulo sexto, et fere simili ratione suadet: de qua re pauca in capite ultimo addemus. Non tamen probat ratio, non potuisse Angelum peccare in secundo instanti, etiamsi in primo bonus fuerit, non solum in habitu, sed etiam voluntarium, et liberum actum honestum exercendo, quia non adhæret Angelus immutabiliter objecto semel volito: et præsertim, quando plena deliberatio non præcessit, quod in primo instanti contigit, ut in superioribus visum est.

9. Propter quod dicunt Patres, etiam sanctos Angelos potuisse in secundo instanti peccare, etiamsi in primo recte operando meruerint, quamvis de facto sua libertate, juvante ipsos divina gratia, non peccaverint. Sic ergo mali peccare potuerunt, et sua libertate peccarunt, deficientes gratiæ Dei. Facileque id declarari, et intelligi potest ex supra dictis: quia in secundo instanti habuerunt Angeli novum objectum sibi propositum, circa quod novam deliberationem facere oportebat: potuitque ab eis inconsiderate, ac imprudenter fieri, neque actus boni, quos in primo instanti

fecerant, eos ad prudenter, et honeste eligendum in secundo instanti, necessitatem inferre potuerunt: quia nec actu in eis perstiterunt in secundo instanti, neque ex illis virtus aliqua relicta fuit quæ hujusmodi necessitatem inducere posset; non fuit ergo libertas peccandi in secundo instanti per actum bonum præcedentem ablata.

10. *Ad Augustinum ibid.*—Ad Augustinum imprimis fatendum est, ipsum in eis libris de Genesi (quos ante libros de Civitate scripsit, ut ex eodem libr. 11 Genes. ad litter. cap. 15 in fine, manifestum est) dubium fuisse de statu malorum Angelorum in primo instanti suæ creationis, quoad gratiam, vel malitiam, vel quoad peccatum, et carentiam ejus; nam cum sæpe ibi quærat, utrum Lucifer in momento suæ creationis fuerit præsciens sui casus, plane supponit, peccatum ejus tunc non fuisse, alioqui non solum præsciri, sed etiam videri potuisset: nam præscientia, de qua dubium movebatur, solum de peccato contingenter, seu libere futuro esse poterat: et ideo quærit Augustinus, utrum Angelus illam habuerit: quia si illam habuit, beatus esse non posset, ob mærorem de tanto malo futuro, et si non habuit, etiam non posset esse beatus propter incertitudinem. Et ob hanc difficultatem a capite vigesimo opinionem illam tractat, quod Angelus fuerit malus a sua creatione, et illam explicat usque ad caput vigesimum sextum: illi tamen non adhæret, nec rem definit: sed cogitandam, et discutendam relinquit. In libris autem de Civitate satis clare veritatem definivit: ut allegavimus, tum *hic*, tum d. lib. 5, cap. 3, adde verba illa: *Non ab eo, quod acceperat, cecidit, sed ab eo quod acciperet, si Deo subditus esse voluisset*, referri posse ad beatitudinem ultimam, non ad gratiam, vel innocentiam, sicut statim cap. 26, dicit: *Diabolum a beatitudine, quam accepturus esset, si voluisset, impia superbia cecidisse*; et ita non negat cecidisse a gratia, quam jam acceperat.

CAPUT XX.

UTRUM ANGELI IN PRIMO INSTANTI CREATIONIS SUÆ PECCARE POTUERINT.

1. *Quæstio procedit de instanti temporis, quia de angelico non est difficultas.*—Quæstio intelligitur de primo instanti indivisibili nostri temporis: nam si sit sermo de instanti angelico permanenti pro aliquo tempore nostro, nullus est fere quæstionis locus: nam si sermo sit de

instanti extrinseco, id est, existenti, verbi gratia, in superiori Angelo, tanquam in altiori mensura operationum Angeli inferioris, sic poterit Angelus inferior habere successive plures actus, unum bonum, et alium malum: et sic poterit in primo instanti, non suo, seu intrinseco, sed alieno, et extrinseco peccare: si vero supponatur peccare per mutationem suæ voluntatis ab actu bono in malum, sic intrinsece, et in se non poterit peccare in primo instanti suo, quia actus bonus et malus necessario cum successione intrinseca fiunt; et ita intrinsece primum, et secundum instans conficiunt. Quomodo dixerunt aliqui de facto peccasse Angelos in secundo instanti sibi intrinseco; et nihilominus per coexistentiam ad bonos Angelos in primo instanti illorum peccasse; quia putant Angelos sanctos unum tantum instans viæ habuisse, coexistens duobus malorum Angelorum, quod supra non probavimus. Sed licet verum esset, ad præsens nihil refert, quia neque loquimur in tali sensu, neque difficultatem habet. Est ergo quæstio de primo instanti omnino indivisibili, et in se, et secundum coexistentiam ad nostrum tempus verum, aut imaginarium; ac subinde sermo est de primo instanti creationis præcise, ut creatio est, et nondum in conservationem transit: non desunt autem, qui præsentem quæstionem in alio sensu explicent, de quo in fine capitis dicam.

2. *Prima sententia affirmativa.*—In hoc ergo sensu est prima opinio, quæ affirmat potuisse Angelum peccare simul ac creatus est. Tenet Scotus, in 2, dist. 5, quæst. 2, Gregorius, quæst. 1, art. 2, Bassolis, quæst. unica, art. 2, Major, quæst. 3, Gabriel, dist. 4, q. 1, art. 3, Marsilius 2, quæst. 3, art. 2, Ocham, quodl. 2, quæst. 6, et consentiunt Palacios 2, disp. 5, ad finem, Molina, 1 part., quæst. 63, art. 5, et ibi Valentia, quæst. 4, punct. 4, et Vasquez, disput. 236, cap. 3. Henricus etiam quodl. 8, quæst. 10, licet absolute hoc non affirmet, sub conditione tamen dicit imprimis, quod si in primo instanti potuissent Angeli libere operari et mereri, potuissent etiam in eodem instanti peccare. Quia vero absolute affirmat Angelos in primo instanti non posse habere actum deliberatum, sed tantum naturalem, adjungit, potuisse peccare in primo instanti, in quo in statu deliberandi, seu libere operandi constituti sunt. Aureolus denique in 2, dist. 4, quæst. unica, art. 2, concedit potuisse Angelum in primo instanti creationis facere actum liberum defectuosum, ac secun-

dum se malum; non tamen imputabilem operanti, eo quod satis deliberatus pro illo instanti esse non potuit, ut late ibi deducere, et suadere conatur. Pro ista sententia referri potest Augustinus, lib. 11, Genes. ad litt., cap. 9, et sequent.; nam ibi in utramque partem disputat, utrum Angeli aliqui in primo instanti creationis mali fuerint, semperque supponit, id fuisse possibile; cum etiam de facto probabile esse putet; et lib. 11, de Civit., cap. 13, dicit, non sentire cum Manichæis, qui dicunt Angelos in primo instanti fuisse malos; si tamen dicat a se, et a pravo usu libertatis æquali suæ creationi quoad durationem, et non a DEO, factos esse malos: in quo supponere videtur fuisse id possibile; et licet postea de facto oppositum determinet, nunquam tamen id reducit ad impossibilitatem, sed ad alia principia, quæ auctoritate nitantur, vel ad summum congruentiam.

3. *Probatur primo.*—Ratio potissima hujus sententiæ est, quia Angeli possunt peccare in quolibet instanti, præter primum; ergo etiam in primo. Probatur consequentia, quia nulla causa, vel impedimentum in primo instanti assignari potest, quod hujusmodi impotentiam inducat. Aut enim tale impedimentum est in ipsa voluntate, et hoc non, quia eandem vim activam habet in primo instanti: et consequenter etiam habet eandem potestatem eligendi, vel libere operandi; si ex parte intellectus objectum sufficienter proponatur, id est, cum indifferentia, seu amplitudine iudicii, ex qua usus libertatis in voluntatem derivatur; recurrendum ergo necessario est ad intellectum. At etiam in illo nullum impedimentum necessario præcedit in Angelo, sicut solet in nobis præcedere; quia Angelus a primo instanti creationis habet perfectum usum rationis; quia sine discursu, et sine dependentia a sensibus intelligit; ergo in eodem instanti habet quicquid necessarium est, ut voluntas libere velit, et eligat. Ergo potest in illo instanti cogitare Angelus de objecto non conformi rectæ rationi, delectabili tamen, vel aliter commodo naturæ; vel de objecto de se bono, non tamen sufficienter considerato, ut recte appetatur; et ita sequendo talem cogitationem peccare poterit.

4. *Probatur secundo.*—Explicaturque hæc ratio variis modis; unde argumentor secundo, quia Angelus Lucifer in primo instanti se disposuit ad gratiam per actum moralem, et liberum, per quem etiam meruit; ergo potuit similiter resistere gratiæ, et demereri; probatur consequentia, quia illa dispositio ad gratiam

libera fuit, cum fuerit meritoria. Dices fuisse liberam quoad exercitium, non quoad specificationem: sed contra, primo, quia nulla fuit tunc causa inducens magis necessitatem quoad specificationem, quam quoad exercitium; quia in via nihil est, quod necessitet voluntatem quoad specificationem, nisi bonum, vel beatitudo in communi, vel aliud simile objectum, in quo nulla ratio mali cogitari possit: at vero in primo instanti non solum bonum in communi propositum est voluntati Angeli, sed aliquod particulare objectum, quoad sub aliqua ratione potuit displicere, licet sub aliqua placere debuisset, vel e contrario; ergo habuit tunc Angelus libertatem quoad specificationem.

5. *Probatur tertio.*—Secundo replicatur, vel sic tertium argumentum, quia libertas quoad exercitium sufficiebat ad peccandum in primo instanti, saltem peccati omissionis; quia præceptum, verbi gratia, amandi Deum potuit pro tunc obligare, et verisimilius non est obligasse, præsertim secundum D. Thomam asserentem hominem, cum primum venit ad usum rationis teneri ad referendum se, et omnia in Deum per dilectionem; ergo a fortiori tenebatur Angelus; ergo pro primo instanti tenebatur, quia tunc primum venit ad usum rationis; ergo si illa dilectio fuit libera quoad exercitium, potuit non habere illam, ac proinde potuit saltem per omissionem peccare. Idemque explicatur optime in præcepto fidei; nam si Angelis in primo instanti revelata est, præceptum credendi tunc fuit illis impositum; ergo illos obligavit statim, et pro statim: tum quia illud tempus potest judicari necessitatis fidei actualis ad recte instituendam vitam, eam ad supernaturalem finem ordinando: tum quia veritas Dei postulat, ut ei statim, ac sine ulla mora fides adhibeatur. At vero fides illa libera fuit, vel quoad specificationem, vel saltem quoad exercitium: ergo potuit Angelus in eodem instanti peccare, vel committendo per hæresim, vel saltem omittendo, non exercendo actus fidei, vel non credendo, sicut oportebat.

6. *Probatur quarto.*—Quarto argumentari possumus: quia homo in primo instanti, in quo pervenit ad usum rationis, potest peccare etiam mortaliter, ut supponere videtur D. Thomas, 1, 2, q. 89, art. 6. Unde etiam Adam creatus a Deo cum usu rationis, potuisset in primo instanti suæ creationis peccare: quia in eo coincidit primum instans usus rationis cum primo instanti creationis, quod nimis accidentarium videtur. Nam in hominibus, qui